Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden

Oktober/november 1982 Nr. 240 - 40. årgang

Det gamle bystævne

Et af vore smukke gamle bystævner fra Bregnør ved Kerteminde
(se den lille artikel side 8)

Foto: Arne Bloch

Slægtsgaarden

Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening
oprettet 5. juli 1941

Redaktion:
Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde, telefon (09) 32 14 61.

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:
Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9, 2840 Holte, telefon (02) 80 25 37. Postgiro nr. 8 08 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:
Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4, (2. sal t.v.), 1533 København V, telefon (01) 11 67 20.
Arkivar Margrethe Ransy, telefon (01) 37 73 22.
Arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14-16 eller efter aftale.

Foreningens revision:
Gdr. Vagn Mathiasen, Langerød, Fredensborg
Økonomikonsulent Peter Schon Andersen, Nordsjællands Landboforening, Hillerød.

Landsstyrelsen:
LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7, 4100 Ringsted, tlf. (03) 61 00 23.
Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.
Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod, tlf. (05) 24 30 87.
Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.
Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal, 9950 Hirtshals, tlf. (08) 97 11 66.
Gårdejer Knud Raunkjær, Raunkjærgaard, Knudevej 3, Lyhne, 6880 Tarm, tlf. (05) 25 00 11.
Gårdejer Peder Larsen, St. Engeborg, Ballingvej 5, 7800 Skive, tlf. (07) 52 24 85.
Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, Ibsker, 3740 Svaneke, tlf. (03) 99 65 35.
Gårdejer N. Sehested, Herredsvej 2 B, Holmstol, 8883 Gjern, tlf. (06) 87 50 19.
Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spenstrup, tlf. (06) 47 70 87.
Gårdejer Vagn Mathiasen, Solgaard, Toeltvedvej 4, Langerød, 3480 Fredensborg, tlf. (02) 24 00 05.
Formand for arkivudvalget:
Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Marrebæk, Tværvej 5, Marrebæk 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.
Gårdejer Thomas Dahlmann, Vandlingvej 122, Vanding, 6100 Haderslev, tlf. (04) 52 36 97.
Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup, 5484 Uggerslev, tlf. (09) 85 11 74.
Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstovej 107, 4640 Fakse, tlf. (03) 85 51 45.
Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41, 5550 Langeskov, tlf. (09) 97 23 21.
Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby, tlf. (09) 39 13 17.
Formand for bladudvalget.
Æresmedlem af landsstyrelsen.
Revisor Kr. Foged, København.
Æresmedlem af foreningen.

Vil man - tør man?

Denne lederartikel skal først af alt opfattes som et velkomstord til den ny regering. Det var på tide at landet fik et andet lederskab. En anden mulighed måtte efter års prøvelser få sin chance. Det var ved at blive gråt i gråt altsammen, efter de mange kvartårlige kriseforanstaltninger, kun afløst af en kortvarig optimisme, der hurtigt gik til grunde. Og mange af krisens hårde kendsgerninger — familier og hjem opløstes. pessimismen blev et grundtræk og ikke mindst i landbohjemmene. Lav fortjeneste og restriktioner, skatter og renter blev kendeord for en befolkningskreds, der kunne og ville. Og arbejdsløsheden blev en foreteelse som sænkede det menneskelige niveau.

— — * — —

Det måtte medføre et skifte og det kom. Nu gælder det så for det ny hold at veje og vurdere og at holde balancen, så vide kredse forstår indgreb og kan anerkende holdbare løsninger. Det kræver meget, først eftertanke og dernæst alsidige hensyn. Der skal ikke føres højrepolitik, så lidt som det nu gælder skrabud for de yderligtgående på den modsatte fløj. Og i erhvervspolitikken får holdet store opdrag. Jordskatterne er et fortidslevn og hæmmende for sund udvikling og gør sammen med formueskat og store prisomkostninger at fortjenesten forsvinder og bliver til underskud og krak. En erhvervsvenlig politik er derfor det bedste bud på en fremtid, som kan bruge lysning. Held og lykke med den opgave — og undervejs må landbrugsministeren ikke få for store vanskeligheder, heller ikke fra sine egne.

Oplæg frem til oktobers første tirsdag og lovgivningsstarten denne dag viser gode hensigter. Men over de første mange måneder ses det først om den politiske lykkestjerne står i Zenit, om kulminationen viser fremad. Det må vi håbe og alle yde bidrag for. — Men spørgsmålet er i denne stund om man vil være vedholdende — om man vil og tør!

I samfundsmålestok og af hensyn til det frie folkestyres og et sundt erhvervslivs fortsatte eksistens, må vi håbe og ønske og leve aktivt med. — Lad os krydse fingre for det, vi tror er bedre, end det der satte for meget til.

Jens P. Petersen.

Medlem af Dansk Fagpresseforening

Asknordgaard

Asknordgaard, matr. 6a m.fl. Ask by, Astrup sogn, Ning herred.

På årsmødetsudflugt 1/8 besøgte deltagerne den gamle slægtsgård Asknordgaard.

Gdr. Tage Brøndum Nielsen fortalte levende om gårdens historie.

Det var spændende at høre og bladets redaktør fik løfte om at høre mere om slægten og gården.

Slægtsforskeren fru Gudrun Reppke, som er arkivar i Solbjerg blev sat på opgaven og fortæller i det nedenstående livligt og interessant om gården og dens mennesker. - Alle betydelige personer, der har været med til at give gården og byen liv.

»Asknordgaard« er en af de ældste gårde i den gamle landsby, Ask, som ligger ved vejen, der fører fra Solbjerg til Malling. Denne vej var fra gammel tid en vigtig færdselsåre fra Skanderborg til havet.

I mere end 200 år har samme slægt levet i denne gård, men i byen kan slægten føres endnu 100 år længere tilbage.

1688 nævnes i Ask by 4 gårde, men de må have været beboet af flere familier og fæstere på en gang. Byen havde et stort jordtilliggende i forhold til andre landsbyer på egnen. De 4 gårde havde tilsammen 242 tdr. land og hartkornet var godt 35 tdr. Det kunne brødfødte mere end 4 familier, og undersøgelser i kirkebøgerne viser da også, at der f.eks. i 15 år fra 1712-1727 blev født 21 børn med 10 fædre. Nogenlunde så mange familier må der have været i byen. Da der ikke var huse i byen udover de 4 gårde, må disse altså have været halvgårde eller delt yderligere op.

Gårdbrugerne var på denne tid fæstere under forskellige godser eller offentlige stiftelser. Således kunne »Aarhuus vor Frues præst« i 1749 bortfæste en trediedel af en gård i Ask, mens de to andre parter var på andre hænder, mest sandsynligt hovedgården »Østergaard« i Tulstrup sogn, der var annexsogn til Astrup sogn.

Det er fra ovennævnte gård, slægten stammer, og en gren af den fortsatte der. Mads Rasmussen, den første kendte fæster af gården og den ældste af slægten, der er fundet, døde 1736. Han blev afløst af sin søn, Rasmus Madsen, hvis søn Jens Rasmussen overtog fæstet efter faderens død 1777. Hans ældre broder, Mads Rasmussen - efter tidens skik opkaldt efter sin farfar - havde da allerede fået en anden gård i byen. Det er hans efterslægt, der kan følges til vore dage i den gård, der på et ukendt tidspunkt fik navnet »Asknordgaard«.

I denne gård, der ligger på sin oprindelige plads i byen, er der født mange børn. Og mange mennesker, spæde og unge, midaldrende og gamle har draget deres sidste suk under gårdens tag.

Gårdens bygninger har fra gammel tid været placeret som nu med stuehuset mod syd. Familietraditionen siger, at dette hus er opført 1794, altså i Mads Rasmussens tid og ombygget i 1855. Dette årstal står på en skorsten. Noget tyder dog på, at stuehuset er ombygget helt på denne tid, da det er i traditionel stil fra sidste halvdel af århundredet, grundmuret, rummeligt og opført af gule sten. I 1888 blev stråtaget afløst af tegl. Den forrige ejer, N. C. Nielsen kunne fortælle, at han havde mæslinger på den tid, og det var godt for hans øjne, at det gamle stråtag netop da blev revet ned og forhindrede sollyset at trænge ind i huset!

Laden mod nord er endnu af bindingsværk. Tømmeret er sikkert gammelt, og nordmuren står på syldsten, mens sydsiden mod gårdspladsen er

grundmuret. På selve gårdspladsen blev der engang fundet et fundament af kampesten, dets alder og oprindelse kendes ikke. Kan man gætte på et middelalderligt kapel, der kan have hørt til gården? Eller mere prosaisk - en gammel møddingsplads? Hestestalden mod vest og kostalden mod øst er ombygget helt i 1908 og 1913. Et svinehus opført vinkelret på kostalden er udvidet betydeligt i nyere tid, ligesom garager, kornsilo og to maskinhuse er føjet til bygningskomplekset, der ligger ved Askgårdsvej, som fører fra byen ud til den gamle bys udmarker.

I Mads Rasmussens tid skete de store ændringer på landsbyernes og gårdenes områder. Ask bys jorder blev opmålt og udskiftet lige efter 1780. På det gamle udskiftningskort fra 1783 ses navnene på de gårdbeboere, der i 1789 købte deres gårde fri fra »Østergaard« og også navne på de fæstere af de to gårde, der i lang tid efter stadig var under dels Horsens hospital og vor Frues præst i Århus. Disse blev først langt senere frikøbt.

Ved »Østergaard's« auktion købte Mads Rasmussen for 650 rdl. sin gård med et hartkorn på 5 tdr. 7 skp. 3 fjdk. og ½ alb. Sammen med et par andre af de nye gårdbesiddere købte han året efter et par huse i byen samt udjorderne, som lå delvis mod nord. Disse blev efterhånden udstykket til gårde og mindre ejendomme.

Byens marker lå nu tildels stjerneudskiftet fra den tæt sammenbyggede landsby med skolehuset i midten. Kun en af gårdene, den nuværende »Askgaard« blev før 1800 flyttet til sin plads yderst på marken.

Det fra andre egne af landet kendte byrdefulde hoveri har vist ikke tynget så hårdt her i Østjylland. Bønderne, som overtog deres gårde sidst i 1700-tallet, var jævnt velstillede, og det gjaldt også for Mads Rasmussen, som det ses i skiftet efter ham.

Han var en betydelig og anset mand i sognet, sognefoged og lægdsmand. Han var sine naboers talsmand, når der skulle forhandles med myndighederne, og han var fadder mange gange, ikke alene til sin brors og sine to søstres børn, men også til andre børn i sognet.

At han var en indsigtsfuld landmand ses derved, at han i 1795 fik tildelt Det danske Landhusholdningsselskabs præmie for at have beplantet 406 favne levende gærder.

Mads Rasmussen var gift 2 gange, begge koner var fra »Tiset sogn- Med Anne Sørensdatter fra Tander fik han 4 børn, før hun efter 7 års ægteskab døde 34 år gammel. Kun en datter fra dette ægteskab blev voksen. Maren Madsdatter blev gift med naboens søn, Jens Nielsen.

Men Mads Rasmussen skulle have en kone i gården, og knap 4 måneder efter den første kones død, blev han trolovet med Benedicte Poulsdatter fra Ingerslev. I dette ægteskab var der mindst 8 børn, hvoraf 5 levede ved skiftet efter forældrene, da Mads og Benedicte døde med få dages mellemrum i foråret 1801.

Ved skiftet fik hver af de 4 sønner en broderpart på 300 rdl., og søsteren, Johanne, der var 18 år, fik en søsterlod på 150 rdl. Hun blev iøvrigt gift med en gårdmand fra Pederstrup, før boet var endeligt opgjort.

I skiftet står, at alle myndige arvinger er enige om, at den ældste søn, Poul efter deres salig faders villie beholder stervbogården«.

De øvrige sønner, Søren, Peder og Jens blev senere gårdmænd i nabosognene. Poul Madsen var født 7.-3. 1773 og opkaldt efter sin morfar i Tiset sogn. Navneskikken blev fulgt nøje med de ældste børn opkaldt efter bedsteforældrene, og de samme navne genfindes langt op i tiden.

Den nye gårdbesidder overtog fødegården og de vurderede effekter (i skiftet er hver genstand i huse og stalde nøjagtigt opført og vurderet) mod at betale de 1350 rdl., som udgjorde hans søskendes arvepart.

Et specielt minde om Poul Madsens barndom findes i en regnebog, der nu er i Solbjerg lokalhistoriske arkiv som en af de store sjældenheder. Den nuværende ejer har skænket den og reddet den fra fortabelse ved oprydning hos en ældre slægtning.

Regnebogens omslag, der er meget smukt udført, fortæller om de forskellige, meget indviklede regningsarter, der er behandlet i bogen, og nederst på omslaget står prentet: »Skreven i Asch Skole 6. November 1785. Povel Madsen, Asch.«

Efter drengens alder, 12 år, og skoleforholdene i det hele taget - skoleholderen blev ved en bispevisitats på omtrent samme tid erklæret for uduelig - så er bogen smukt udført med orden og sans for god skrift. Den viser, at ikke alle bønderbørn var uvidende og slet oplærte. Bag i bogen er - måske senere - opnoteret de ulyksalige dage i året, hvor man ikke skulle lade sig årelade, og her afspejles noget af tidens overtro.

Ligesom sin far, var Poul Madsen sognefoged, og han drev sin gård i omtrent ligeså mange år, som det blev hans far til del. Han købte i 1812 Astrup sogns kirketiender efter ejeren på »Herscendsgave«, der havde erhvervet dem efter sognepræst og konsistorialråd Chr. Begtrup, der byggeden præstegård i Astrup, som står endnu, og tillige tårnet på kirken.

Om Poul Rasmussen fortælles iøvrigt, at han var den første på egnen som skoede sine heste- og en dag i 1828 måtte han ride i embedsmedfør til sin

nabo, fordi denne med kone og børn var indblandet i en tyverihistorie, der blev optrevlet på den tid. I gården blev opbevaret tyvekoster fra bl.a. den berygtede tyveknægt, Kywling-Søren, og Thomas Hansen, hans kone Johanne og deres voksne børn blev idømt straffe. Der fortælles endnu på egnen mange krøniker om hælerisagen fra Ask. Poul Madsen benyttede lejligheden til at erhverve sig gårdens konge-kirke-korn og kvægtiender.

Om hans familieforhold kan oplyses, at han kort efter forældrenes død, giftede sig midt på sommeren med Maren Hansdatter fra Pederstrup. Hun var 17 år, og i de 10 år hun levede i ægteskabet, fik hun 6 børn. Da hun døde havde hun allerede mistet 3 af sine småbørn, og få måneder efter moderens afgang, døde en lille pige på 3 år.

En måned efter sin første kones død, giftede Poul Madsen sig med Maren Sørensdatter fra Ravnholt i Tiset sogn. Hun var 16 år yngre end manden, og hun fødte mindst 9 børn, før hun døde 1831. Poul Madsen sad i uskiftet bo til sin død 1842.

I hans tid blev den venstre længe helt eller delvis ombygget. Det ses i skiftet efter ham, som er opbevaret i gården sammen med skiftet efter hans forældre. 7 af børnene fra andet ægteskab levede 1842, men de ældste brødre, Mads fra første og Søren fra andet ægteskab havde allerede gårde i andre egne af Østjylland.

Det fremgår af skiftet, at det har været den afdødes vilje, at sønnen Rasmus skulle overtage gården, og de gifte brødre havde givet afkald på arv. Han skulle kun udrede arv til broderen Peder, som en tid før sit giftermål med en naboenke, boede i gården. Han skulle havde den anseelige sum af 900 rdl., og de to søstre fik hver 400 rdl., foruden et sengested, en ko og frit bryllup!

Rasmus Poulsen var født 30.-3. 1821, og han førte slægten videre som tredie led af ejere af den gamle gård. 22 år gammel blev han gift med Birthe Marie Sørensdatter fra Kolt sogn. Ved boet efter hans far var der en gældspost til Søren Thomassen i Hasselager, Kolt sogn, og denne mand blev Rasmus Poulsens svigerfar.

Også fra Rasmus Poulsens tid findes en regnebog, og i den har familiens unge nedskrevet en række viser, 8 ialt. Lange sentimentale kærestevise og soldatersange, måske den tids popsange, som ungdommen har forlystet sig med ved arbejdet eller i de lange vinteraftener.

Rasmus Poulsen var jo meget ung, da han overtog gården, og han levede så længe, at en ny tid med andelsbevægelse og højskoletanker vendte op og ned på livet i landsbyerne. I 1869 blev en højskole oprettet i Ask by i tilknytning til børneskolen, og i folketællingerne ses, at eleverne herfra fik kost og logi i de gårde, der lå tæt ved skolen.

Før i tiden var der store børneflokke i gården. Rasmus og Birthe Marie fik kun 2 børn, og der har nok været stor sorg, da bæreren af farfaderens navn, den lille Poul Rasmussen, døde 1½ år gammel. Kun datteren Maren voksede op i gården, og det blev gennem hende, at slægten førtes videre.

I midten af århundredet blev der foretaget ændringer og ombygninger af gården, og en ung snedkersvend, Peder Nielsen, var med til arbejdet. Han var født i Sander ved Odder 11.-10. 1833 som yngste søn af gårdmand Niels Andersen. Denne unge mand blev gift med eneste barn i »Asknordgaard« Maren Rasmussen, født 25.-1. 1844. Det unge par boede i gården, men Rasmus Poulsen beholdt tøjlerne til kort før sin død i 1877. De unge fik skøde 13.-1. dette år.

I ægteskabet mellem Peder Nielsen og Maren fødtes der 9 børn, 6 sønner og 3 døtre. Der har været livligt på »Asknordgaard« på den tid med mange børn og tjenestefolk. To døtres bryllup er sikkert blevet holdt med stor festlighed efter tidens og egnens skik.

- Gode og dårlige tider satte sit præg på den gamle gård, men slægten holdt ved i de mange år. Kriser blev overvundet og slægten overlevede. Mange sønner og døtre fra gården blev i århundredernes løb gift ind i nabogårde og i sognene nærved, hvor de er blevet til en mangfoldig flok af gode slægter, der har sat sit præg på landsbyernes liv.

Peder Nielsen levede til lige efter nytår 1910, men da havde han allerede overladt gården til en af sine sønner. Niels Carl Nielsen fik skøde på gården og blev gift 6 dage efter med Klara Astrid Johansen fra Skejby.

Peder Nielsen og hans kone blev boende på gården til mandens død. Maren Rasmussen flyttede til Skanderborg, hvor hun døde 1920.

Niels Carl Nielsen var født 19.-4. 1878. Han blev i daglig tale på egnen altid kaldt »N. C. fra Ask«. Han og hans kone havde et meget gæstfrit hjem, og de tog levende del i egnens liv. I deres tid blev gårdens marker drænet og merglet, og landbruget blev ført op til mere moderne driftsformer. Landbrugskrisen i trediverne tyngede hårdt her som i mange andre hjem. Men N. C. klarede skærene og kunne i 1953 overdrage gården til sønnen Tage Brøndum Nielsen, der i en tid havde forpagtet gården.

Gårdens bygninger var i N. C.s tid væsentlig forbedrede, og nu blev der på gårdens mark bygget en villa til det ældre ægtepar, som flyttede dertil i 1950, men allerede året efter døde Klara Nielsen af svær sygdom. Niels Carl Nielsen levede til 1973 og blev altså næsten 95 år gammel.

Tage Brøndum, der sammen med broderen

Ejvind voksede op i gården, er født 20.-9. 1916 og blev 1951 gift med Kirsten Hansen, hvis far havde været præstegårdsforpagter i Adslev.

Gården er blevet mekaniseret, og flere tilbygninger er kommet til. Tage Brøndum og hans to sønner har kunnet overkomme mere end denne gårds drift. De 72 tdr. land ager, eng og skov er suppleret med forpagtning af to andre gårde på egnen. Der dyrkes korn og raps, og der holdes ca. 80 søer på gården. 1200 svin kan leveres hver år.

I 1978 købte den ældste søn Niels halvdelen af fødegården, og han bor nu i farfaderens hus på Østergårdsvej. Den yngste søn, Jørgen, er uddannet elektriker, men er på landbrugsskole for at gå ind i rækken af landmænd i slægten.

En lang række driftige og dygtige folk har boet og virket på gården. Fra Mads Rasmussen købte gården er nu gået næsten 200 år, 6 slægtsled har virket på stedet sammen med koner og børn, det syvende slægtsled er i gang. Og det ottende har meldt sin ankomst og vil formodentlig fortsætte i slægtens spor. Lille Christian er født 21.-4. 1981.

Gerda Reppke.

landsbyernes udvikling gennem tiderne

Over en periode på fire år har Odense Universitet og Fyens Stiftsmuseum foretaget en række historiske, arkæologiske og kulturgeografiske undersøgelser af de fynske landsbyers opståen og deres videre udvikling fra begyndelsesfasen omkring år 1000 og frem til landets første jordopmåling i slutningen af 1600-tallet. I en bog på 550 sider beskrives kulturlandskaber, driftsøkonomi, besiddelsesforhold og afgifter, ledsaget af tabeller og et halvt hundrede Fynskort.

Forfatteren, lektor Erland Porsmose, museumsinspektør i Kerteminde, skildrer landsbyernes fordeling på Fyn, størrelse og sammensætning. Hovedpunkter i udviklingen er krisen i 1300- og 1400-tallet, da der forsvandt 100 fynske landsbyer, og anlæggelse og udvidelse af herregårde i 1500- og 1600-tallet. Da blev 50 fynske landsbyer nedlagt, og antallet af småhuse voksede af hensyn til hoveribehovet.

Bogen hedder »Den regulerede landsby« (Odense Universitetsforlag) og fås i boghandelen.

Danmarks store Tang Kristensen . . .

Skabte Vesteuropas største samling af folkeminder

Evald Tang Kristensen, skolelæreren og folkemindesamleren, der levede fra 1843 til 1929, satte sig som livsopgave at samle alle danske folkeminder. En - skulle det synes - uoverkommelig gerning. Men han nåede at samle kolossale mængder, hvoraf noget er udgivet, meget er arkiveret og venter på udgivelse. Blandt hans store samlinger var også værket »Danske Sagn«, som de har lydt i folkemunde.

Det udkom omkring århundredskiftet og er så efterspurgt, at det er udgivet igen af Nyt Nordisk Forlag. Det omfatter otte bind og er meget fængslende læsning for enhver, der kan lide at stifte bekendtskab med alt det, der i tiden uden aviser, radio eller fjernsyn, gik fra mund til mund, fra slægt til slægt. Tang Kristensen var manden, der kunne opspore, opsamle og nedskrive dette mægtige folkelige stof.

Iøvrigt har Evald Tang Kristensen nu fået sin store og velfortjente biografi. Det er lektor ved Reading Universitetet i England, Joan Rockwell, der har stået for dette enorme arbejde: at gennemgå kassevis af manuskripter og denne optegnelse af og om denne personlighed, som hun kalder skaber af Vesteuropas største samling af folkeminder. Hendes bog er udgivet af Aalborg Universitetsforlag under titlen »Evald Tang Kristensen - a lifelong Adventure in Folklore«.

Livet i Hardsyssel

Ni vestjyske Lions Clubber har begyndt udgivelsen af et fem binds værk, der skal skildre tilværelsen og udviklingen, som den har formet sig i Hardsyssel, det nuværende Ringkøbing Amt. Det første bind, der skildrer livet i byen, bringer læseren rundt i store og små bysamfund i en tid, hvor meget var anderledes end i dag. Tilsammen tegner elleve forfattere et billede af livet i århundredets første halvdel, og beretningerne er forsynet med et stort antal gamle fotos, der ikke tidligere har været offentliggjort.

Bogen har den kendte lokalhistoriske forfatter, museumsleder Benny Boysen, Struer, som redaktør. Prisen er kr. 68,00 pr. bind. Overskuddet går til humanitært arbejde.

Hovedbestyrelsesmøde i København den 4. oktober 1982

Hele hovedbestyrelsen var til stede tilligemed Hans Hviid, Else-Margrethe Ransy, Peter Schou Andersen og Inger Hansen.

Jens P. Petersen bød velkommen og præsenterede de nye medlemmer af HB. Forretningsudvalget havde besluttet at udnævne Foged til æresmedlem af foreningen og dette blev godtaget af de tilstedeværende. Der er kommet en henvendelse fra Venneforeningen for Dansk Landbrugsmuseum med anmodning om, at vi blev medlemmer af foreningen. HB kunne tilslutte sig dette.

Foreningens bestyrelse konstituerede sig herefter således:

Formand: Jens P. Petersen. Næstformand: Holger Buch Juul.

Forretningsudvalg: Jens P. Petersen, Holger Buch Juul, Peder Møller Frifelt.

Arkivudvalg: Vagn Mathiasen (formand), Jens P. Petersen, Holger Buch Juul, Peder Møller Frifelt, Hans Peder Madsen.

Bladudvalg: Bent Bjergskov, Holger Buch Juul, Peder Møller Frifelt, Jens P. Petersen (kommitteret).

Lovudvalg: Holger Buch Juul, Meta Larsen og Hans Peder Madsen.

Udvalg for økonomiske og lovmæssige sager: Carl Martin Christensen, Holger Buch Juul, Peder Møller Frifelt, Jørgen Skoven, Vagn Mathiasen.

Der var diskussion om lovudvalget og man enedes om at vælge medlemmer fra de aktive kredse landet over, og samtidig henstille til det nye lovudvalg at lave et sæt love, der kan bruges i de enkelte kredse. Der findes nogle gamle love fra Sydsjællandskredsen som man kan bygge videre på.

Kassereren gennemgik herefter foreningens regnskab og budget for det kommende år. Man kunne tilslutte sig et budget med uændret kontingent og et overskud på kr. 3.225,-.

Foreningen har en ret stor likvid kassebeholdning og ligeledes en stor bunden beholdning. Det blev derfor besluttet at købe obligationer i lighed med tidligere år i de tre store kreditforeninger som foreningen har kontakt med. Den ret store beholdning gør også at foreningen har et pænt renteudbytte, som bevirker at vi kan undgå kontingentstigninger.

Foreningen har i den forløbne del af året fået 64 nye medlemmer og 47 er udmeldt, men 46 har ikke betalt kontingent i 1981 og 1982 og disse må nok afskrives som medlemmer for en stor dels vedkommende. Dette bragte også medlemshvervningen på bane og det kan bl.a. oplyses, at vi har indhentet tilbud på annoncer i bl.a. Landsbladet. Selv en meget beskeden annonce vil koste over kr. 400,- pr. gang.

Vi har fået et tilbud på nogle stamtavler, som man selv kan udfylde. Det blev besluttet som en del af arkivets aktiviteter at indkøbe 100 stk. af disse tavler, som omtales i dette nr. af Slægtsgaarden, og sælge dem fra arkivet eller sekretæren.

Arkivet har fået en ny medhjælper, fru Aase Hald, som kommer en dag om ugen på arkivet og hjælper fru Ransy på rigsarkivet, hvor der indsamles oplysninger til folketællingslisterne. Der var kommet en henvendelse fra en ung historiker, som gerne ville være med til at lave nogle større slægtsundersøgelser, og man var enige om at søge yderligere kontakt med vedkommende.

Man håber at få nogle kopier af noget materiale, som Rigsarkivet har anvendt til en udstilling om Slægtsforskning. Dette materiale tænkes udlånt til de kredse i foreningen, som er interesserede heri.

Hans Hviid redegjorde for medlemsbladets forhold. Alt er i god gænge, men stof kan altid bruges. Navnlig vil man gerne have flere af de gamle billeder og meddelelser fra de lokale kredse, som afholder møder og lign.

Th. Dahlmann redegjorde for det foreløbige program for næste års årsmøde, som afholdes på Folkehjemmet i **Åbenrå den 28. og 29. maj 1983.** Man sigter efter på søndagsturen at besøge bl.a. Gråsten Landbrugsskole og på en afstikker til Duborgskolen, Flensborg og et tysk landbrug. Det kan allerede nu fastslås, at alle som vil med på søndagsudflugten må indstille sig på at køre med bus og at passet skal være i orden.

Da hotelindkvartering efterhånden er ret kostbar, diskuterede man om der er muligheder for privat indkvartering. Disse muligheder vil vi prøve at få klaret og eventuelt kan det drøftes på Haderslevkredsens årlige martsmøde.

Under eventuelt blev der spurgt om erfaringer omkring slægtsforskningskurser og lign. –Der foregår landet over kurser på aftenskoler o.s.v.

men hvor der ikke forefindes faste kurser henstilles det til de enkelte kredse at tage kontakt med f.eks. de lokale arkiver og historiske foreninger. Man kan f.eks. også starte en studiekreds, hvis der ikke er kurser og lign., hvor man bor.

Meta Larsen ønskede at årsmødet i 1986 afholdes i Sydsjælland, da denne kreds så har eksisteret i 25 år. Dette kunne alle tilslutte sig.

Jens P. Petersen forespurgte, om foreningen skal forsøge at arrangere fællesrejser med besøg i Brüxelles og til de Nordiske Lande. Der var stemning for at arbejde videre med dette.

Økonomikonsulent Peter Schou Andersen, Nordsjællands Landboforening (foreningens nye revisor) talte herefter om den aktuelle landbrugssituation bl.a. om en noget lempet kapitalvindingsskat og de aktuelle økonomiske vurderinger for de enkelte landbrug.

Inger Hansen,
sekretær.

Umiddelbart efter hovedbestyrelsesmødet blev lovudvalget nedsat og kom til at bestå af: Metha Larsen (formand), H. R. Madsen og Holger B. Juul.

Vore bystævner

En gang var der et bystævne i hver landsby. Så mødtes bymændene til alvorlig snak, domsafsigelse, afgørelser af stridigheder og beslutning om fælles arbejde i den nærmeste fremtid. Kvinderne måtte pænt blive hjemme eller holde sig i en ærbødig afstand fra stævnet.

På stedet var der som regel en siddesten til hver bymand, altså en sten for hver gård i byen.

Desværre er det gået hårdt ud over vore gamle og historiske bystævner. De allerfleste er forsvundne, men man kender som regel deres beliggenhed. Mon man ikke burde gøre noget positivt for igen at redde lidt fortidskultur inden alt går i glemsel?

Det er godt, at bystævnepladsen er bevaret flere steder og eventuelt genrejst andre steder, men hvor stenene er væk burde man måske søge at genrejse en fælles mindesten på påskrift: »Her lå byens stævneplads«.

Bymændenes forhandlinger og afgørelser var måske ikke altid demokratisk korrekte, men der eksisterede dog et landsbyfællesskab, som var betydningsfuldt.

Måske var det en opgave for Slægtsgaardsforeningens arkivar og redaktør at søge tilvejebragt en samling fotografier af bevarede bystævner. Og gengive dem her i bladet.

Edvard Andersen.

Jorden og dens dyrkere

Da førstelærer P. Nørskov Lauridsen i 1945 skrev Hjerm sogns historie var det med det sigte, at den skulle kunne læses med udbytte overalt i landet. Det lykkedes så godt, at det har været nødvendigt at udsende et nyt oplag af bind 1. Senere følger formentlig også bind 2 i genoptryk. Tekst og billeder fortæller på levende måde et stykke Danmarkshistorie. (395 sider, kr. 160,- fra Struer Museum).

Oldermanden blæser til samling på det gamle bythorn.

Var det bedre at leve i gamle dage?

Er der noget af det gamle i vore landsbyer, der kan hentes frem af historiens mølpose og bruges til at skabe et bedre liv for nutidens mennesker? Dette spørgsmål har Stevns Museum (4260 Store Heddinge) stillet en redaktionsgruppe, som har endevendt problemet sammen med mange forskellige mennesker.

Begrundelsen er ligetil: Alle taler om landsbyernes problemer. Der fabrikeres regionalplaner og byplaner af ingeniører, arkitekter og kommunalfolk, men det kunne måske være af vigtighed, at også kultur og historie og ikke mindst menneskene i landsbyen var faktorer, der bliver taget mere hensyn til i fremtiden.

Det store materiale, der er indkommet, bliver bearbejdet og væsentlige dele af det samlet i 4 spændende små bøger (à kr. 40,00) hvoraf den første netop er udkommet, og som viser, at stoffet har interesse for hele landet.

Landbohistorisk Selskab

Jeg er sikker på, at ikke så få læsere af »Slægtsgaarden« kender til Landbohistorisk Selskab og dets virksomhed som udgiver af historiske skrifter om dansk landbrug og danske landboere gennem tiderne. Skulle der alligevel være en og anden, for hvem navnet og foretagendet er noget nyt, kan man ved læsning af disse linjer forhåbentlig få en første orientering.

I 1952 blev en kreds af historikere, folkelivsforskere og sprogfolk enige om at oprette en organisation, som skulle have til opgave at udgive større, samlede kilder til den danske landbefolknings historie i ældre tid. Man syntes faktisk, at almindelige mennesker var kommet alt for lidt til orde i Danmarkshistorien. Den tids fremstillinger af vort fædrelands historie indeholdt masser af kongers og stormænds historie. Gud og hvermand vidste, at Christian IV havde bygget Rosenborg og Børsen, men det fortabte sig i mørket, hvem der gennem det daglige slid og slæb havde skabt den materielle baggrund for de enorme byggeforetagender. I håndskrevne referater fra herredstingenes forhandlinger i denne periode lå et større materiale gemt om dagligliv blandt bønder og andre landboere netop i Christian IVs tidsalder. Ved at arbejde sammen i mindre grupper kunne historikere og sprogforskere i forening løfte den store opgave at lægge dette kildestof frem til anvendelse her og nu, d.v.s. i bogtryk og forsynet med noter m.v.

Som sagt, så gjort. Gennem de næste 10-15 år fremlagde man mere end 3.000 siders tingbogsmateriale, hvor man blot ved at blade fra side til side kan få et direkte kig ind i den historiske hverdag, sådan som den formede sig i Skads herred ved Varde, Åsum herred ved Odense, Herlufsholm birk ved Næstved og Sokkelund herred tæt ved København. Dertil kom en mængde andre kilder: skiftedokumenter, jordebøger, skøde- og pantebøger o.s.v. Desuden udsendte man med mellemrum en art tidsskrift »Bol og By«, nu benævnt »Landbohistorisk Tidsskrift« samt bøger om væsentlige emner inden for landbohistorien. Efterhånden har man nærmet sig vor egen tid. Mest kendt af vore udgivelser er utvivlsomt de to bondedagbøger, vi har udgivet: Fæstebonde i Nr. Tulstrup Christen Andersens dagbog 1786-1797 (1969) og Sognefoged i Staunsholt Lars Nielsens dagbog (1771) 1789-1794 (1978). Om en god måneds tid udsender vi en ny »bondedagbog«, nemlig Optegnelser fra Holevadgården 1767-1863. Her kan læseren ved selvstudium konstatere, hvorledes to fynske bønder Anders Andersen og sønnen Lars Andersen oplevede såvel dagliglivet på gården som fjerne og spændende begivenheder som slaget på Reden 1801, de spanske hjælpetroppers ankomst 1808 og krigen i 1848. For de, der gerne vil se, hvorledes fæstebøndernes modpart: godsejere og godsforvaltere, oplevede bondefrigørelsen i 1780'erne, kan vi tilbyde et udvalg af godsforvalterbreve 1784-1792 under titlen Storlandbrug under omformning (1982).

Vort eget århundrede er heller ikke glemt. Torben Hansgaard har skrevet en bog om Landbrugsraadet af 1919's tilblivelse, og den, der skriver disse linjer, har fremlagt en større undersøgelse af rådets historie 1919-33, betitlet Landbrugsraadet som erhvervspolitiks toporgan 1919-33 (1979).

Listen over vore publikationer kunne gøres endnu længere. I flæng kan nævnes statsmanden Christian D. Reventlows store betænkning af februar 1788 over hoveriet, udgivet af Thorkild Kjærgaard under titlen Konjunkturer og gifter (1980), Levnedsløb i Sørbymagle og Kirkerup kirkebøger 1646-1731 (1963/1968) og Henrik Pedersen: De danske Landbrug, fremstillet på grundlag af forarbejderne til Christian V's matrikel 1688 (genoptryk 1975).

Alt dette har kostet penge, ikke så få endda, selv om vore udgivere kun arbejder for et nærmest symbolsk honorar (ingen af os får penge for at administrere og lede selskabet!). Vi har været så heldige at få støtte fra Carlsbergfondet og de forskellige forskningsråd lige fra første begyndelse. Senest har de centrale landbrugsorganisationer gennem oprettelse af Landbohistorisk Støttekreds ydet os en yderst kærkommen hjælp, netop på et tidspunkt, hvor Statens humanistiske Forskningsråd syntes, det havde gjort nok for landbohistorien i denne omgang. Landbrugsrådets præsident H. O. A. Kjeldsen har ved siden af mange andre gøremål påtaget sig den opgave at være støttekredsens formand. Det giver os en sikker tro på, at landbruget og dets udøvere har fidus til os. Som en art modydelse for den rare og kontante støtte skal vi gøre en ekstra indsats for at formidle vore resultater ud til en større kreds. Ved at holde et kort foredrag ved Slægtsgaardsforeningens årsmøde her forleden og ved at skrive denne artikkel håber jeg at have givet et indtryk af, hvad Landbohistorisk Selskab står for.

Indtil videre har vort kontor til huse på H. C. Andersens Boulevard 38, 1553 København V, tlf. (01) 14 26 20 (bedst mellem 9,30 og 13,00). Her kan man skrive eller ringe til os for at købe vore bøger — til det formål har vi lavet en publikationsliste — eller man kan stille forespørgsler om andre ting af interesse for en landbohistorisk interesseret landmand eller -kvinde. Vi har også udarbejdet en foredragsliste for det tilfælde, at foreninger o.lign. skulle have interesse af at få et af vore medlemmer til at redegøre nærmere for landbohistoriske emner eller udviklingsforløb. Specielt om foredrag bedes man kontakte lektor Bent Jørgensen på Institut for Navneforskning, Njalsgade 80, 2300 København S., tlf. (01) 54 22 11.

I 30-året for dets oprettelse står Landbohistorisk Selskab med en række planer for den kommende indsats. Vore arkiver gemmer masser af materiale, som rigtig udnyttet kan vende op og ned på vor opfattelse af historiske sammenhænge. Overalt i landet findes landbohistorisk interesserede, som arbejder i bredden og i dybden med slægtshistorie, lokalhistorie o.s.v. Vort selskab skal først og fremmest tjene den rigshistoriske sag og derfor koncentrere sig om problemer, der rækker op over landsbyens og sognets lilleverden. Vi vil bestræbe os på at formidle mere og bedre, f.eks. gennem udstillingsarrangementer af den type, vi for øjeblikket har i gang på Hjemstavnsgården i Gummerup på Fyn. Næste år håber vi på at kunne gennemføre en større indsamling af memoirer, forfattet af de arbejdende landmænd og deres koner. Historieforskningen skulle gerne kunne sige os noget om de vilkår, hvorunder det danske folk levede og virkede. Tilsvarende skulle repræsentanter for det arbejdende landbrug kunne oplyser historikerne og andre interesserede om den måde, hvorpå man ude i landsbyerne og på gårdene oplevede disse vilkår.

Erik Helmer Pedersen

Træk fra hverdage i Østsjælland

Lederen af Det lokalhistoriske Arkiv for Herfølge og Sædder Sogne, pens. førstelærer Edvard jensen, Herfølge, er en flittig mand, der nu også har forfattet en levnedsbeskrivelse med titlen »Søn satte sine forældre dette minde«. Den fortæller om Marie og Jens Jensen, der »udvandrede« fra Møn i 1910 til Ejby i Ramsø Herred på Sjælland.

Slægtsgaardsforeningens landsformand, Jens P. Pedersen, har foretaget nogle uddrag herfra og de gengives i dette og følgende numre af »Slægtsgaarden«. — Det første drejer sig om tærskearbejdet på landet før første verdenskrig. - Herom skriver Edvard Jensen:

Blandt de helt store dage var damptærskningen. Jeg husker ikke hvor mange medlemmer, der var i tærskeselskabet, jeg mener en ti-tolv større og mindre gårde. Selve tærskeværk og lokomotiv stod i et maskinhus på Åsagergård hos Hans Andersen, der af den grund havde ret til at være den første, der fik tærsket.

Var vejret godt blev tærskningen ordnet på et par dage, men traf det ind med ustadigt vejr, så kunne det trække ud til flere dage, og det var ikke rart, hverken for tærskefolkene eller husmoderen, da alle, der hjalp til ved tærskningen, fik fuld kost på arbejdsstedet.

Der var faste folk, der fulgte med værket fra sted til sted. Således fyrbøder, ilægger, båndskærer, avnebærer og halmbærere.

Fyrbøderen mødte et par timer før de andre, da han skulle have sat damp på kedelen. Ilæggeren kom også noget før, da han skulle have smurt alle lejer på tærskeværk — og senere — halmpresseren. Ellers var det naboer og bekendte, der hjalp til med tærskningen og gjorde gengæld hos hinanden.

Flytningen af tærskeværk og lokomobil kunne være vanskelig, hvis markerne var fugtige af regn. Især var det tunge lokomobil en besværlig tingest, da det skulle køre i en bue over marken for at komme ret ind på tærskeværket, og det var ofte naboen med de store heste, der måtte holde for.

Damptærskning var en af de dage, der kunne give fri fra skolen. Man havde så den opgave, at sørge for vand til lokomobilet, og op på formiddagen at dele bajer ud. Det var også rart, om man kunne komme med en pære, æble eller blomme. — Om eftermiddagen vankede der altid kaffe, og den blev nydt i det fri.

Alle, der var med ved tærskningen, fik fuld kost.

Spistes der middag to dage hos os, fik de risengrød den første dag og sødsuppe den anden. Middagsmaden serveredes i to fade, der stod med passende afstand på bordet. Var det risengrød, stod der tillige tre dybe tallerkener med sødt øl. En på midten og en i hver ende, og hertil langede man alle som een. I dag kunne jeg ikke tænke mig at deltage i en sådan spisning.

En flaske øl og en to-tre glas stod ved hver bordende, til hvert måltid.

Ved måltiderne herskede en egen atmosfære. Man drøftede og diskuterede, og der var næsten altid en bestemt person der var udsat for drillerier. Flere af mandskabet kendte jeg kun ved deres øgenavne.

Ejendommeligt nok hed mændene på Østergård og Vestergår begge Niels Nielsen, og de blev altid benævnt ved Østergård og Vestergård. Mændene på Nordgård og Søndergård hed begge Peder Jensen — Pe Jen —. De blev ikke benævnt med gårdenes navne, men da Nordgården lå ved Ejby Skov, så blev det til Pe Jen ved skoven, og da Søndergård lå lige ved bækken der dannede skel mellem Ejby og Valore, blev manden her kaldt: Pe Jen ved bækken. De og mange andre kastede glans over tærskearbejdet.

I dette afsnit fortælles om redskaber, såning, pløjning, stenslagning, vejarbejde og færdsel på stenede veje.

Ved ejendommens overtagelse i 1910 medfulgte en del sæd, som, da stuehuset var ubeboet, lå rundt om i stuerne. Far havde haft husmand Hans jeppesen til at bære det meste på loftet, så der blev et par stuer, vi kunne flytte bohavet ind i. Det undrer ikke, at der var et utal af mus, så der blev brug for adskillige musefælder, der blev tømt hver morgen.

Der var to store kælderrum, hvoraf det ene havde været brugt til mælkeri, da man selv kærnede smør hjemme på gårdene. I disse rum var der en masse salamandere, der kom ind gennem et par drænrør. Om aftenen gik mine forældre ned med et par spande og en ildtang, hvormed de fangede salamanderne, puttede dem i spandene, og så blev de hældt ud i en stor mergelgrav.

Det var sidst i 1880erne, at Ejby fik Andelsmejeri.

Af besætning og redskaber var der intet. Min bror Carl, der var kommet hjem fra soldatertjenesten, tog til København for at købe et par heste, og ret hurtigt kom der også nogle køer på stalden.

Carl inddelte jorden i syv skifter, og så blev der ellers taget fat på at få jorden befriet for kvik. Der blev købt en ny syvtands kultivator, der var i stand til at flå kvikgræsset op, og med en gammel hesterive blev rødderne revet sammen, når de var visnet, og kørt hjem til gården, hvor der blev en anselig bunke.

De første år blev sæden sået med hånden, men ret hurtigt købte Peder Jensen, Søndergård og far i forening en radsåmaskine.

Jeg husker, at jeg stod og så far gå med sækken over skulderen og sprede kærnerne ud. Jeg tænkte på »Sædemanden« fra bibelhistorien, og senere har Aakjærs sang om »En bonde med sin sædekurv« været blandt de bedste sange. Også sædemanden i Stavnsbåndsfilmen står så levende for mig, som han går der på sin udflyttede arvefæstegårds marker og spreder sæden i lange, runde nævekast, og inden han begynder, slår han korsets tegn i sæden, og hans unge kone, Anna, spreder den første håndfuld. Det er en hellig stund, et højtidssyn. Og sådan tror jeg også, at mine forældre følte det.

Inden Peder Jensen og far fik købt såmaskine, lånte far en såmaskine at så roefrø med. Det var ikke almindeligt, at så roerne på flad jord. Man kammede op, og med en speciel maskine såede man så frøene på kammen. Der blev sagt, at så kunne man lettere blive af med ukrudtet.

Under pløjningen havde vi altid en dræningsspade med på ploven, og stødte vi på en mindre sten, blev denne taget op af jorden med det samme. Var stenen for stor til det, blev der sat en lille grøn gren som mærke, og stenen blev så fjernet senere. Det er ikke få rummeter sten, der gennem årene blev fjernet fra markerne, og som skærver indbragte pæne beløb.

Var stenene så store, at de ikke kunne læsses på en stensluffe, så borede far med stor tålmod et hul på en 15-20 cm i stenen, rensede hullet, fyldte krudt i, satte fængtråd i og bankede hullet til med tørt ler. Når der var sat ild til fængtråden, fik far travlt med at komme et stykke væk, så sprængstykkerne ikke kunne nå ham.

Den største sten, som far på den måde sprængte, gav ikke mindre end tyve sprængstykker, der var så store, at de alle måtte køres hjem på en stensluffe.

Hjemme ved gården stod så far og den af os brødre, der var hjemme, sammen med et par kyndige stenslagere om vinteren og slog skærver, der skulle have et bestemt mål.

Da jeg læste Martin A. Hansens beretning om »Bygmesteren, der kommer til landsbyen og skal bygge en kirke«, nikkede jeg genkendende til beskrivelsen af stenhuggeren, der lader hamren falde på stenen og snuser til den svovlagtige luft, der siger ham noget om stenens hårdhed og med sit ene øje ser han på stenen for at finde ud af, hvordan den skal vendes, for der er en flæk — også i en sten.

I flere år var Ole Olsen og hans broder, Jens, faste stenslagere, og de havde forstand på stenslageri.

Man kunne stå op og slå skærver, og det er et almindeligt syn ved veje og grusgrave. Men vi kunne også — som Jens Vejmand — sidde bag en skærm med klude om hånden. Når Jens Vejmand havde læderlap for det ene øje, var det sikkert ligesom Martin A. Hansens bygmester, fordi han havde fået ødelagt et øje ved en stensplint. Vi kendte denne fare og værnede øjnene ved at bruge stenbriller — enten med glas, men mest med fint fluenet.

Når man sad ned, udsøgte man en ret stor sten, der havde en flad side, som blev vendt opad. En mindre sten med en halmsæk over gjorde det ud for siddeplads. Her sad man så med et ben på hver side af den store sten, og med venstre hånd tog man stenen, der skulle slås til skærve. Hånden var forsynet med en bælgvante med et påsyet tyndt læder. Tommelen var omviklet med en tøjstrimmel som kunne afbøde, hvis man var uheldig at ramme tommelen.

Det var vinterarbejde, og man værnede sig mod den kolde blæst ved at sætte een eller to halmskærme op.

Da det var småt med understøttelse ved arbejdsledighed, var det almindeligt, at landarbejdere skaffede sig føden ved stenslagning, men da ikke alle havde det rette tag på dette arbejde, blev daglønnen derefter.

Ganske forfærdeligt var det at komme ud at køre på en vej, hvor der var lagt skærver. Hverken kusk eller hest brød sig om at færdes på de løse skærver, der ofte satte sig fast i hestens sko, og så haltede hesten. Det var fristende at lade den ene hest at gå ude i siden, hvor der ikke var lagt sten, men det gik ikke, for der var sat »vejbukke«, der hindrede dette.

I det hele taget var det ikke nogen fornøjelse at komme ud at køre på de smalle veje, hvor to vogne havde vanskeligt ved at mødes. Hestene var også bange og nervøse for det, de mødte: en tøjret ged, et andet køretøj, for ikke at tale om en bil. Skete det sidste, kørte man ofte ind på en mark, hvis det

kunne lade sig gøre. Ellers stod kusken af og holdt i hestens hovedtøj, eller man vendte køretøjet, så bilen passerede bagfra.

Når man nu tænker tilbage på en sådan køretur, er det i virkeligheden et helt skuespil, man oplevede.

Jeg husker, hvordan jeg siddende på den høje fjedervogn med svinelad på vej mod Køge slagteri, spændt stirrede ud over Gammel Lellingegårds marker, når man var kommet gennem Lille Salby. Var der vogne, der kom imod, tog man det roligt, men var der ingen vogne at se, skyndede man på hestene, så man kunne nå at passere grøften i lavningen. Ved huset, hvor herregårdens mark holdt op, kom der altid en hund farende, bjæffende af fuld hals sprang den op på havelågen. Hestene huskede dette, og var man ikke vaks, var der ikke langt til den modsatte grøft.

Inde ved slagteriet var der som regel et rangerlokomotiv, der gjorde hestene urolige, så når man endelig nåede ind i købmandsgården, var ikke alene hestene, men også kusken svedig.

Sidste afsnit handler om tækning af huse og halmens tilberedning før tækningen og om høsten for 1914 og dens oplivende træk.

Da stråtagene på udhusene var i en elendig forfatning, blev der i flere år lavet en del tækkehalm. Det var som stenslagning vinterarbejde. Forresten et dejligt arbejde, når sneen føg udenfor, og i frostvejr sprang kærnerne lettere af aksene.

Selve tærskningen foregik ved, at en fire fem neg blev løst og bredt ud på logulvet. Når den første side havde fået en omgang med plejlen, stak man plejlens skaft ind under stråene, klemte slagvolen ned, og på den måde vendte man den anden side af stråene opad, og disse fik en omgang. Når aksene var nogenlunde rene for kærner, tog man så meget, man kunne fatte om med begge hænder og slog toppen ned på langhalmsrevlen for at få de sidste kærner af.

Langhalmsrevlen var en stor »redekam« med trætænder, der havde en længde af omkr. 40 cm. og sad med en afstand af 5-6 cm. Den var sat fast i et hul i en vægstolpe, og ved at trække rugstråene mellem revlens tænder fik man en fin kærve, som ved tækning blev skåret ren i rodenden og nu var et fint materiale til et stråtag (om tækning med strå eller tagrør, se »Gamle danske håndværk« — side 288).

Inden der kom selvbinder på Holmelund i Ejby, og det varede nogle år, sad vi gerne i kostalden om vinteren og lavede halmbånd af disse rugkærner til brug ved opbinding efter mejemaskinen-aflæggeren.

Når kornet stod godt, blev jeg som 13-14 årsdreng sat til at køre med aflæggeren. Far gik så på den ene langside, og den af mine ældre brødre, som var hjemme, gik på den anden langside. Den ene af brødrene var nu ikke helt tilfreds med den ordning, men så hørte jeg min kloge far sige, at jeg duede ikke til at binde op, men når jeg kørte aflæggeren, gjorde jeg voksen mands arbejde.

Gennem mange år var Hans Jeppesen høstmand på Holmelund. Han havde en egen latter, der kunne minde om et rullende tordenvejr. Han var en stærk fyr, men godmodig og rar. Både hans far og farfar havde været ved Hestgarden, men Hans Jeppesen måtte nøjes med at være »Knoldesparker«.

At han var mere end almindelig stærk var der flere eksempler på. Det fortælles således, at da han var soldat og hans kompagni på en marchtur gjorde holdt i en landsby, blev der hentet et anker øl ud på gaden, så soldaterne selv kunne tappe deraf. Hans Jeppesen fik tilbudt ankeret, hvis han kunne løfte ankeret og drikke af spunshullet. Det gjorde han til stor morskab for kammeraterne. Men — blev der sagt — det gjorde officererne ikke.

En gang — det fortalte han selv — bar han to tønder ærter, men sagde han, da gik træskoene i smadder. De to tønder ærter vejede henved fem hundrede pund.

Hans Jeppesen gik med bukserem, og når han i høsten bandt neg gled skjorten op og bukserne ned. Et år havde vi en lille feriepige fra København, Nalle, blev hun kaldt. En dag gik hun i lang tid efter Hans Jeppesen, uden at de talte sammen. Da far så spurgte hende, hvorfor hun blev ved med at følge efter H. J. svarede hun: Jo, hr. Jensen, jeg skal se, når han taber sine benklæder!!

Fra Møen af var vi vant til at få saltede kogte sild til frokost. De blev ikke »speget«, men kogt med hoved på. En sådan sild spiste H. J. med hoved og hale.

Fra min tid på Møen husker jeg, at far og en anden mand efter høst kørte til Klintholm Havn at hente høstsild. De lå i en vognfadding, for der skulle være 5 ol til hver person i familien. Så der forestod et stort arbejde for ens mor med at rense dem for indvolde, og få dem saltet ned i baljer og krukker. Men så var der også en sild til hverdag og et par til helligdagene.

Jeg kan endnu se, hvordan vor stumprumpede kat, den havde fået halen kørt af — sad og åd indvolde og forspist måtte strække hals og »ofre«.

Edvard Jensen.

Nyt i noter . . .

Nyt æresmedlem

Som nævnt i forrige nummer og ligeledes i dette nummers omtale af hovedbestyrelsen har foreningens revisor gennem 46 år, Kr. Foged, besluttet at trække sig tilbage. Foged blev af formanden takket for sit virke for foreningen, ligesom der blev overrakt en boggave, til denne besluttede hovedbestyrelsen at udnævne Kr. Foged til æresmedlem af foreningen og et smukt æresdiplom er i denne anledning udfærdiget. Desværre var Foged forhindret i at være til stede ved mødet, så overrækkelse af gave og diplom er derfor foregået under private former.

Et nødråb

Det turde vel i disse tider ses som et gode at hovedbestyrelsen på sit sidste møde vedtog *ikke* at forhøje medlemskontingentet.

Men - det affødte samtidig et dybt suk fra sekretæren og kassereren, som så mindeligt bad os skrive til evt. restanter om at betale kontingent, så regnskabet kunne blive afsluttet. Det sker herved: Altså kære medlemmer - hjælp kassereren og let samvittigheden inden alle pengene er brugt til julegaver.

Nyt initiativ

På sidste bladudvalgsmøde diskuterede man, om der muligt var interesse for gamle madopskrifter som var særligt egnsbetonede. Ved en rundspørge hos en del af vore medlemmer blev der givet udtryk for at ideen både var god og morsom.

I næste nummer begynder vi med de første opskrifter og så beder vi samtidig læserne være med ved at sende forskellige opskrifter på retter, der er særligt karakteristiske for deres egn.

Fra arkivet

Arkivudvalgets formand Vagn Mathiasen har fået Rigsarkivets tilladelse til at lade skriftet om hvordan man benytter arkivets kilder til forskning af landbrugshistorie mangfoldiggøre til vore medlemmer. Endvidere er der nu banet vej til at få Rigsarkivets interessante udstilling om ovennævnte emne bragt ud til kredsene. Yderligere oplysninger herom vil fremkomme senere.

Anetavler

Medens vi snakker arkiv, har hovedbestyrelsen bevilget at der til Slægtsgaardsforeningens arkiv indkøbes 100 anetavler, som kan købes af medlemmerne. Vi bringer et lille billede, der viser, hvorledes disse anetavler ser ud og kan benyttes.

Selve tavlen er i naturlig størrelse 60 × 40 cm.

Velkommen til nye medlemmer . . .

Gårdejere
Sigrid og Svend Jensen,
Ågård, Jyderupvej 18,
4683 Rønnede

Gårdejere
Ebba og Peder Pedersen,
Starreklintevej 33,
4534 Hørve

Gårdejere
Elly og Niels Voergaard,
Vejlgårdsvej 11, Rønbjerg,
7800 Skive

Gårdejere
Greta og Hans Chr. Hansen,
»Bryggergården« Sørupvej 13, Sørup,
4684 Holme Olstrup

Gårdejer
Aksel Brandt,
Arnelunden, Tingdalvej 1, Mesing,
8660 Skanderborg

Niels Hartvig Hansen,
Steen Blichersvej 9,
4700 Næstved

Gårdejere
Inge og Arne Rasmussen,
Børstedvej 16,
4682 Tureby

Lektor, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen,
Hegnsvej 179,
2850 Nærum

Grosserer og gårdejere
Karen Lisbeth og Ove Lægaard,
Nyhøjsvej 11, Virklund,
8600 Silkeborg

Afdelingssygeplejerske
Bodil Thomsen,
Havtornvej 10 A,
8200 Århus N

Lokalhistoriker, forfatter
og pædagog
Ketty Lykke Jensen,
Nygade 13,
4863 Eskildstrup

Kopi af Anetavlen
som nævnes under »Nyt i Noter«

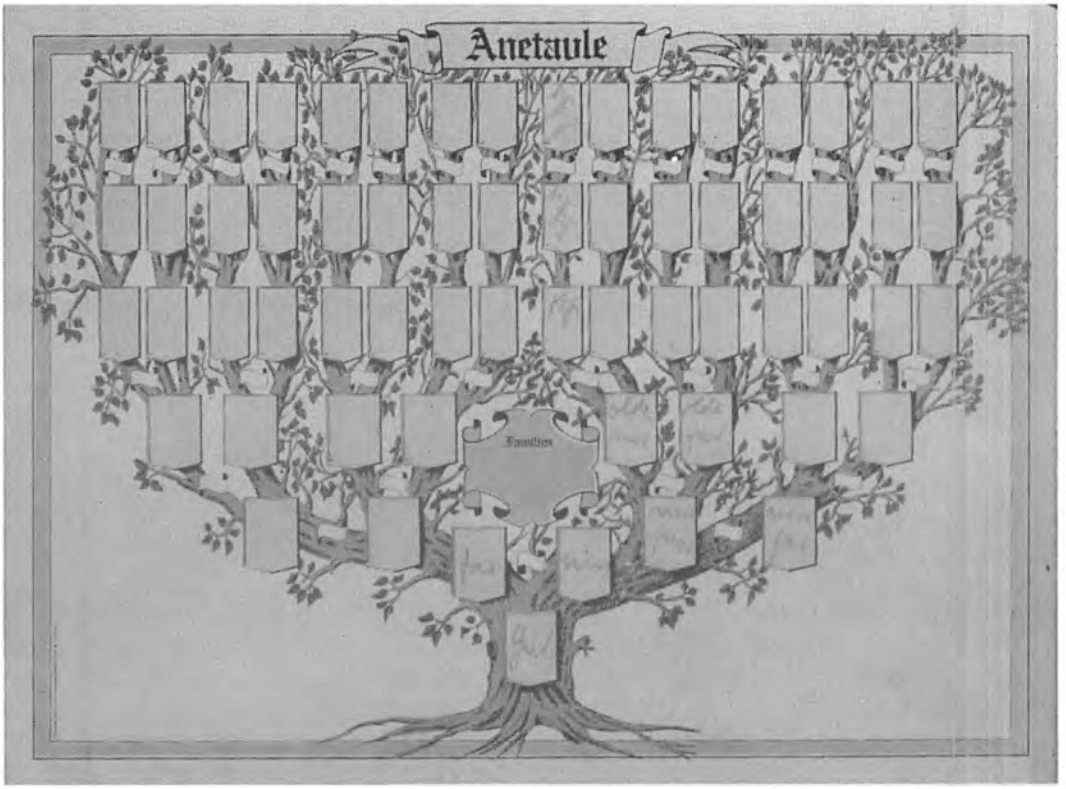

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgårdsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

Titel	**Titel**
Navn	**Navn**
Postadresse	Postadresse
den 19	Underskrift

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Landbrugslån...
til nybygning-grundforbedring-
maskinindkøb-
besætningsudvidelse-
teknisk rationalisering-
generationskifte etc...

Ring...
og få bedre råd!

FORENEDE
KREDITFORENINGER

Otto Mønsteds Plads 11 · Postboks 333
1503 København V · Tlf. (01) 15 34 34

Mageløs 2 · Postboks 343
5100 Odense C · Tlf. (09) 11 77 77

LAURA 0226

Jyllands Kreditforening gør noget særligt ud af jydernes lånesager...

JYLLANDS
KREDITFORENING

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Set. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Kongsgårdsvej 6. Tlf. (06) 14 88 00

Slægtsgårdsarkivet meddeler nye priser:

Udarbejdelse af Slægtsgårdsdiplom . . kr. 150,-
Folketællingsundersøgelse . . . . . kr. 60,.

Arkivudvalget.

Alle medlemmer bør have . . .

Fås på sekretariatet, hos redaktøren samt hos kredsformændene. Pris 20 kr.

Det ny emblem

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2
1590 København V. Tlf. (01) 12 53 00
Århus: Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00
Afd. kontor i Åæborg: Algade 38,
9100 Ålborg. Tlf. (08) 12 53 00
Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16,
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

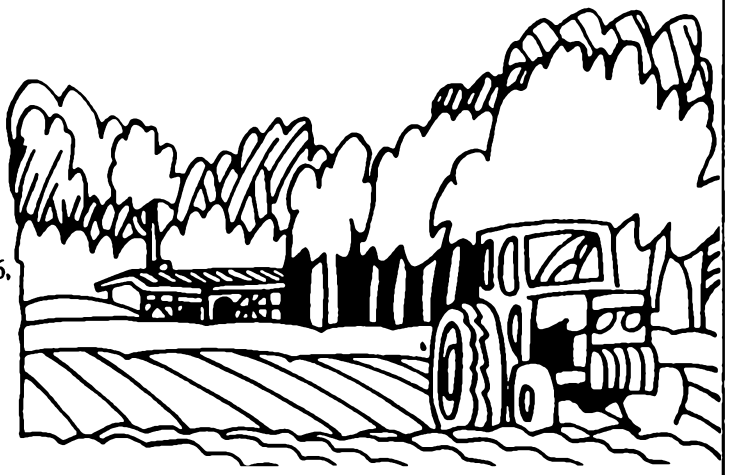

Kreditforeningen Danmark

Et A-rentebevis fra Andelsbanken giver stigende rente år for år - uden at Deres penge er bundet.

ANDELSBANKEN

KJERTEMINDE AVIS ApS · OFFSET/BOGTRYK